

2 Dělník v důchodu, bez domova

Nepřetrhnout se

Zdeněk Ruber (pseudonym)

Zdeňka Rubera jsem potkala krátce před Silvestrem 2021 v Brně na konečné zastávce tramvaje, blízko místa, kde bydlím. Měl dvě velké tašky a chtěl šest korun na pašťiku. Začali jsme mluvit a Zdenál, jak se mi později představil, řekl, že kdyby žil v Dánsku, měl by důchod 80 tisíc. Byla to náhoda, zrovna jsem byla na cestě do Dánska. Zdeněk by rád letěl taky. Podle jeho slov v Kodani vůbec nejsou bezdomovci, a kdyby člověk nějakého potkal a vyfotil, dostane prý pokutu. Jedeme spolu v tramvaji směrem na hlavní nádraží a Zdeněk ukazuje na bývalý podnik První brněnská, kde mnoho let pracoval. To mě vede k nápadu udělat s ním rozhovor. Souhlasí. Nemá telefon, tak si domlouváme sraz za 10 dnů, ve středu v poledne, na stejném místě, kde jsme se potkali poprvé. Loučí se se slovy: „Pozdravujte tam ty chudáky v Dánsku. To je jiný svět, to je hodina letu a jste v jiném světě.“

Následující týden ve středu v poledne zní zkouška sirén a Zdenál je na místě, opět s taškami. Ptám se, kam půjdeme, a Zdeněk vybírá hospodu Masný růžek, pár zastávek tramvaji od konečné, kde stojíme. „Je tam klid, to je hlavní, nemotají se tam posfidérové.“ Ptám se, jací posfidérové. „No individua, chápeš?“ Masný růžek je velká hospoda, kam chodí lidé (skupinky i jednotlivci) na polední menu. Není tam ani jeden volný stůl. Projdeme celou hospodou a Zdeněk u posledního stolu ukáže na mladého muže a řekne „tady“. Přisedneme si, mladík souhlasí. Zdeněk si objedná pivo a rum, jíst prý nechce, nebo později. Já si dám polévku, protože všichni okolo jedí, a pivo, na které mám chuť, a taky abych se hodila ke Zdeňkovi. Ještě po cestě do hospody mě Zdeněk poprosil o 500 Kč do pondělí, v pondělí má důchod. Domluvili jsme se, že mu půjčovat nebudu, dám mu za rozhovor 300 Kč a zaplatím útratu. Po cestě mi ještě stihl říci, že jeho důchod je 7800 Kč.

Kdy jste pracoval v První brněnské strojírně?

Tam jsem nastoupil v roce 1979, ne, v osmdesátým prvním. A byl jsem tam do roku 1995 nebo 1994, už si to moc nepamatuju. Pamatuju si akorát to, že jsem byl na jednom místě osmnáct let, a to bylo tam v tom Erste Brünne, v První brněnské.

Jakou práci jste dělal?

Já jsem tam jezdil s vysokozdvizným vozíkem, s takzvanou elkádou, dělával jsem na mašině. Tam se dělají turbíny, ale my jsme je nedělali. Tam to mimo jiné měli i Němci, kteří vydělávali denně 800 korun, to byl v osmdesátých letech balík. To mně bylo nějakých 25 nebo 27 let, to jsem byl mladej kluk.

Rozhovor je zpočátku velmi rozpačitý, hlavně z mé strany. Měla jsem dopředu velkou obavu, jestli nás do hospody vůbec pustí, jestli je Zdeněk očkovaný. Rozhovor děláme v době, kdy je povinnost se při vstupu do restaurace prokazovat očkováním. Nikdo nás ale nekontroluje a Zdeněk mi už v tramvaji řekl, že samozřejmě očkovaný je. Sedíme u stolu cizího muže, který slyší každé naše slovo. Není to ideální situace, ale protože ji zvolil Zdeněk, vybral hospodu a usadil nás k tomuto konkrétnímu stolu, do rozhovoru se pustím i nepříjemné situaci navzdory. Zdeněk dál pokračuje svým pohledem na to, jak se změnila doba.

Teď je to na houby, protože dneska se nic nedělá, všechno je to rozkradený, fabriky, továrny. Všecko je rozkradený a nic nefunguje. Tady bývaly takový krásný mašiny, stroje, všecko to prodali. Běžte se ráno podívat na ostrůvek tramvaje, kolik tam čeká lidí do práce. Řeknete si, kurva, to je město duchů, fakt, Katko. A tenkrát v těch osmdesátých letech, když jsem jel

od nádraží tady do fabriky, tak ses na ten ostrůvek vůbec nevlezla, kolik tam bylo lidí. V té fabrice bylo pět tisíc zaměstnanců.

Myslíte, že dělníci už v Česku nejsou?

Já vám to řeknu tak, Katy: třeba jo, ale není do čeho píchnout, chápeš?

Co tedy dělají všichni ti lidé?

To nevím. Jsou na úřadě. Pak mě propustili, protože jsem měl jiný džob, kde jsem dostával denně peníze na ruku. Dělal se tam na noc a já jsem se pak někdy ráno nezbudil, proto mě z První brněnské vyšoupli. Byly tam peníze na dlaň, jak se říká, na dřevo, dělali jsme šampusy. Šampusy utíkal po pásu a vy jste to musela skládat do bedny, tam se jich vlezlo dvanáct, udělala jste paletu, zamotala jste to fólií, a za tři hodiny jsem byl hotový. To jsem dělal v noci a ráno jsem se nezbudil, když jsem měl jít do té První brněnské.

Vylité pivo

Po docela dlouhém čekání nám číšnice přinesla nápoje. Sahám po svém půllitru a jedním pohybem ho převrhnu tak, že se obsah vylije do klína mladíkovi, co sedí s námi u stolu. Na nahrávce při přepisu rozhovoru pak slyším Zdenála: „bacha, bacha“ a sebe: „ježíš, já su úplný pako, promiňte“ a studenta: „to je dobrý“.

Já: Nechápu, jak se to stalo, promiňte, to je něco hrozného.

Zdeněk: To máš z těch děcek z té vysoké školy. Děvče moje, to je škody najednou, jsou horší věci, že jo, slečno?

Přivolaná číšnice: Přesně tak, jak nejde o život.

Já k mladíkovi: Polila jsem vás moc?

Mladík: V pohodě, to je dobrý.

Zdeněk: Co máte z toho, slečno? Nic si z toho nedělejte, jak pojedete do Dánska, tak na to zapomenete.

Když je stůl trochu suchý a já se uklidním, pokračujeme.

Když jste pracoval v První brněnské, kde jste bydlel?

U rodičů, na Jaselské, pak u přítelkyně. Byt po rodičích jsem pronajímal, prodal jsem ho, chytračil jsem s ním. Pak jsem šel na ubytovnu. Okamžitě jsem si sehnal práci, to si pamatuju, byla to hlídací služba, a ten můj vedoucí měl taky ubytovnu. Tenkrát se za ubytovnu platilo tři tisíce, to ještě šlo. Bylo to tady na Masné. Tam jsem byl dlouho, jedenáct let. To se započítávalo do důchodu samozřejmě, takže všechno ready, to bylo dobrý, to bylo do roku 2010.

A když jste v roce 2010 skončil v té hlídací službě, tak jste dělal co?

Pak jsem šel hlídat na Úřad práce, tam jsem hlídal tři měsíce a potom mě vyhodili, protože ten náš vedoucí tu hlídací firmu prodal. Prodal to a nový majitel si tam chtěl dát svoje lidi. Potom jsem nedělal. Spočítal jsem si, že mám náskok, takže potom jsem nedělal nic. Potom jsem nedělal vůbec nic. Spočítal jsem, že mi to na důchod stačí. Řeknu to jinak, nedělal jsem a flákal jsem se, chodil jsem dělat jenom na takový brigády, kde to bylo placený na ruku. Šel jsem dělat třeba do Modřic k míchačce a denně jsem měl na ruku čtyři stovky a denně nám majitelka toho baráku dávala oběd, někdy i cigarety. To bylo dobrý.

Co dělali vaši rodiče?

Otec dělal policajta, to byly padesátý a šedesátý léta. A maminka dělala ve Zbrojovce. Normálně tam pracovala, manuálně, modráky, tak jak každý. Ty ženy v té době taky musely dělat, ne všechny, ale dělaly.

Ted Zdeněk bydlení nemá, v noci jezdí tramvají, autobusem, nebo zůstává v sousedství místa, kde předtím dlouhá léta pracoval, pro zahřátí i pro útěchu pije rum. Občas si zaplatí noc v Armádě spásy. Při našem hovoru se ho ptám, jestli bydlí v lese u nás u hřiště. Je tím dotazem pohoršen a je jasné, že něco takového by bylo pod jeho úroveň.

Pan Ruber reprezentuje pragmatický vztah k práci. O práci nemluví jako o kariéře, čeká od ní spíše životní zajištění. To má rovnu okamžitou a konkrétní, tedy například oceňuje práce, kde dostane výplatu ihned na ruku, ale uvažuje i v dlouhodobějším horizontu tak, aby mu práce zajistila důchod a budoucnost. Potenciál dlouhodobějšího zajištění a jistot však práce v Česku spíše ztrácí. V Dánsku jsem ověřila, že důchod tam může být skutečně okolo 70 tisíce, z důchodu se však platí dost vysoká daň, její výpočet záleží na individuální situaci, ale může být okolo čtyřiceti procent.

U Zdeňka mě zaujala i jeho silná vazba k místu. Byl neměl stálé místo k bydlení, své aktivity i odpočinek směřoval stále do blízkosti místa, kde dříve dlouho pracoval, kolem podniku První brněnská. Cítil se tam dobře, protože místo znal, a v situaci, kdy člověk jiné jistoty ztratí, je právě místo, byť bez vlastní adresy, klíčovým kotvicím bodem.

Za zmínku stojí i způsob, jakým se ke mně pan Ruber vztahoval, střídal tykání a vykání, zdvořilost opřenou o to, že on je muž a já jsem žena, ne tolik o náš socioekonomický status. Pan Zdeněk nejspíš mezi námi vnímal ekonomické rozdíly, proto si mě troufl oslovit s půjčkou peněz. Zároveň se však ke mně vztahoval naprosto přirozeně a rovně,

jako bychom se nacházeli ve srovnatelné životní pozici. Věk a gender mu v jeho očích automaticky dávaly mírnou převahu, to je logika světa, ve kterém byl zvyklý vystupovat, do kterého byl socializován. To, že nemá domov, jeho výchozí pozici teď výrazně zhoršuje, Zdeněk však přirozeně mobilizuje všechny síly, aby si základní rovnost ve vztahování k ostatním udržel.

Stanice metra v Charkově

